

A.Merihein

**EESTI
NSV**

**METSANDUS-
TÖÖTAJAD
ISAMAASÕJAS**

TESTI NEW
METSANBUSTI TAJAS
ISAMAASIJAS

A. MERIHEIN

EESTI NSV
METSANDUSTÖÖTAJAD
ISAMAASÕJAS

TALLINN 1970

9 (E) ~~11133~~ A
M 40

Kaanekujundus A. Jõers

ESSE
METSANDUSTOOLAJAD
ISAMAASOJAS

1001 11133 A

TARTU ÜLKOOLI
RAAMATUKOGU

«Nean sõda. Tema sündi nean ma ära. Nean nende eest, kes noorelt langesid, kesk kevadiste õite pehmet värvisära, kesk oigavate ööde külmi hangeid.»

(M. Kesamaa)

SAATEKS

1970. aasta kevadel möödus veerand sajandit kõigi aegade ohvriterohkema sõja lõppemisest. Ja ehkki aastad on jõudnud kinni kasvatada sõjahaavad ning sõjatules hävinud linnade, tehaste ja metsade asemel on kerkinud uued, kuulub Suur Isamaasõda sündmuste hulka, mis inimeste mälestusest kunagi ei kustu.

Koos kutseliste sõjaväelastega sattusid 1941. aastal sõjakeerisesse tuhanded tsiviilelanikud, nende seas ka paljud eesti metsandustöötajad. Tõsi küll, sündmuste kiire arengu ja keerulise situatsiooni tõttu jäi suur osa metskondade töötajaist vastase poolt hõivatud territooriumile. Enamik neist jätkas sõja-aastail tööd oma erialal, osa aga mobiliseeriti hiljem Saksa sõjaväkke. Paljud parimates eluaastates metsatöötajad langesid lahingutes fašistidega või muutusid invaliidideks. Rängalt sai sõjategevuse tõttu kannatada meie vabariigi metsamajandus.

Käesolev brošüür püüab sõjasündmuste taustal jutustada nii endiste kui ka praeguste metsandustöötajate käekäigust Suures Isamaasõjas. Kahjuks ei võimaldanud olemasoleva materjali vähesus seda ülesannet täita kuigi põhjalikult. Sõjast osavõtnute ja eriti langenute kohta kogutud informatsioon oli liiga lünklik. Paratamatult on välja jäänud palju metsandustöötajaid, kes töötavad või töötasid mitmesugustes teistes asutustes. Välja on jäänud

enamik metsa- ja puidutööstuse süsteemis töötanud sõjaveteranidest, kelle väljaselgitamine polnud autorile jõukohane.

Käsikirja koostamisel kasutatud algmaterjaliks olid peamiselt metsamajandelt saadud andmed. Peale selle on kasutatud Suure Isamaasõja ajaloo kohta varem ilmunud trükiseid, üksikuid arhiividokumente ja sõjaajast säilinud isiklikke märkmeid. Täiendavate andmetega aitasid kaasa V. Marana, V. Rand, T. Rajaste, V. Ritslaid ja mitmed teised sõjaveteranid. Vanadest fotodest koopiategemisel ei säästnud vaeva P. Pere. Asjalikke näpunäiteid käsikirja viimistlemiseks andis ajalookandidaat V. Leede.

Käsikirja trükkitoimetamisele aitas kaasa Eesti Metsainstituudi Majandusliku Uurimise Laboratooriumi informatsiooniosakonna juhataja E. Maier.

Kõigile kaasaaitajaile avaldan siirast tänu.

Autor.

LOOTUSRIKAS AASTA

1941. aasta pidi kujunema meie vabariigi elus murranguliseks. Uusi suundi ja värskemaid tuuli oodati nõukogude korra tingimustes ka metsade majandamisel. Pöörtet paremusele lootsid nii kutselised metsanduse spetsialistid kui ka kõik need, kes senise lühinägeliku metsapoliitika pärast südant valutasid.

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja Riiklik Plaanimisjon asusid koos 1940. aasta lõpul moodustatud Metsamajanduse ja Metsatööstuse Peavalitsusega (juhataja J. Voolin, asetäitja A. Milk) seisukohal, et on vaja hakata järk-järgult likvideerima kodanliku režiimi ajal pikemat aega kestnud metsade üleraiet ja metsatagavara pidevat vähenemist.

Uus suund kajastus juba 1941. aasta rahvamajanduse arendamise riiklikus plaanis. Ehkki vabariigi tarbe- ja küttepuidu vajadus oli üsna suur, kavandati mitmeid konkreetseid abinõusid metsakasutuse üldmahu osaliseks piiramiseks. Nii otsustati tunduvalt suurendada hooldusraiate (vahekasutuse) mahtu, asendada osa tööstuslikust kütusest põlevkivi ning vennasvabariikidest sisseveetava kivisöega, piirata puidu ja puidusaaduste eksporti välismaale. Mõnede üleliiduliste rahvakomissariaatide puidu ja puidusaaduste vajaduse rahuldamiseks planeeriti aga paberipuidu, palkide, saematerjali ja liiprite sissevedu ka

NSV Liidu teistest, metsarikkamatest piirkondadest. Need ja mitmed muud kavandatud abinõud vastasid täiesti meie metsade heaperemeheliku majandamise huvidele.

Võrreldes eelnevate aastatega hoogustusid metsauuendustööd. Endiste raiesmike ja metsapõlendike taasmetsastamise eesmärgil rajati 1941. aasta kevadel senisest märksa rohkem uusi metsakultuure — kokku 5069 ha. Peale selle nähti ette eelmiste aastate metsakultuuride täiendamist 7600 ha ulatuses.

Uus metsanduse keskasutus hakkas laiendama ka metsataimlate-puukoolide pindala, et edaspidi saada senisest rohkem istutusmaterjali ja külvi asemel rajada uut metsa peamiselt istutamise teel. Tõhusamaks võitluseks metsatulekahjude vastu kavandati uute valvetornide ehitamist, tulekaitseribade rajamist ja keemiliste tulekaitsevahendite kasutuselevõtmist. Tegevusplaanis oli metsandusliku uurimistegevuse laiendamine ja metskondade töötajate kvalifikatsiooni tõstmine, millela pole mõeldav kaasaegne intensiivne metsade majandamine.

Edukalt viidi lõpule kevadised metsakultiveerimistööd, millest võttis osa kümneid tuhandeid inimesi nii maalt kui linnast. Järgnev juunikuu tuli ilmastiku poolest igati tore. Metsataimlates hakkasid tärkama männi- ja kuusekülvid. Lootustandvad olid kevadel rajatud metsakultuurid.

«Me siis ei teadnud veel, mis eespool tuleb,
ei näidand seda ükski teedeviit —
kas võiduau või igavesed tuled,
kus ühiskalmu ehib külm graniit.»

(M. Kesamaa)

KUI PUHKES SÕDA...

Päikesepaisteline pühapäev, 22. juuni. Kulutulena levis Nõukogude valitsuse teadaanne hitlerliku Saksamaa sõnamurdlikust kallaletungist NSV Liidule. Teade tuli seda võrd ootamatult, et esialgu ei osatud kujutledagi, milliseid saatuselööke ja katsumusi see peagi kaasa toob paljudele perekondadele.

Julm sõda katkestas mitmeks aastaks rahuliku elu Eestimaa linnades ja külades. Oleks vääri väita, et kõik eestlased oskasid sõja algul õigesti suhtuda hitlerlike maailmavallutajate ülbetesse plaanidesse. Leidus neidki, kes ootasid sakslaste saabumist ja uskusid Hitleri kelkimist purustada NSV Liidu relvastatud jõud välksõjaga hiljemalt paari-kolme kuu jooksul.

Eestis kohtasid hitlerlased aga ägedat vastupanu, mis tükiks ajaks sidus nende suuri väekoondisi. Koos Nõukogude armee väeosadega astusid 1941. aasta juulis-augustis võitlusse sissetungijate vastu vabatahtlikest moodustatud kaitsesalgad, hävituspataljonid ja töölispolgud. Nende ridadesse kuulus ka metsandustöötajaid. Nii alustas hävituspataljonis oma sõjateed mõni aasta varem Voltveti metsakooli lõpetanud V. Napritson, kes hiljem tegi kaasa palju raskeid lahinguid Velikije Lukist kuni Kuramaani. 1941. aasta juulis võttis V. Napritson osa Pärnu-Jaagupi lahingust.

Järvamaa hävituspataljoni astusid 1941. aasta juunis

Varangu metskonna metsnik L. Salum (1944.—1945. aastal ENSV Metsamajanduse ja Puidutööstuse Rahvakomis-sariaadi töötaja) ja Türi paberivabriku töötaja A. Kimmel (praegu Suure-Jaani Metsamajandis). Neist viimane tegi kaasa Põltsamaa ja Kiviloo lahingud ja sai Tallinna kaitsmisel Ülemistel haavata. 1943. aastal tegutses A. Kimmel ka partisanina.

Metsandustöötajatest astusid sõja esimestel kuudel kaitsesalkadesse või hävituspataljonidesse veel E. Laasme, A. Lüde, A. Prigo, J. Sihiveer, hiljem metsamajandusse tööle asunud A. Eelma, A. Hallik, V. Kozlov, K. Kuusk, M. Palk, F. Parts, E. Tiido ja mitmed teised. Pikknurme metskonna metsavaht A. Prigo (praegu Kursi metskon-nas) sattus vangi ja viibis okupatsiooniajal koondus-laagris. Lääne-Eesti saarte kangelaslikust kaitsmisest 1941. aasta sügisel võtsid osa A. Nõukas (tolleaegne Kuressaare metskonna metsavaht, praegu abimetsaülem), E. Tarvis (praegu Saaremaa Metsamajandis tsehhijuhataja) ja A. Rand (praegu Orissaare metskonna metsavaht).

Mitmed endised või praegused metsamajandustöötajad võitlesid 1941. aasta suvel 22. Territoriaalse Laskur-korpuse ridades, tehes kaasa rasked lahingud ülekaalu-kate Saksa vägede vastu Porhovi, Dno ja Staraja Russa piirkonnas. Kuulipildujarühma komandörina võitlesid seal hitlerlastega H. Mulgi (praegune Kärddla metskonna tehnik), suurtükiväelastena O. Tõnujaan (praegu Vihula metskonna metsaülem), H. Jäger (praegu Keila-Joa mets-konnas), E. Metsma (endine Rava metskonna metsavaht). Neist langes E. Metsma Staraja Russa all.

Sõjakeeris kiskus kaasa ka Metsamajanduse ja Metsatööstuse Peavalitsuse teenistujad. Koos teiste pealinna elanikega võtsid nad osa 1941. aasta juulis kaitsevööndite ehitamisest Tallinna lähistel. Ligi paarkümmend kesk-

asutuse töötajat läks Punaarmeele juuli lõpul väljakuulutatud mobilisatsiooniga. Tegevteenistusse kutsuti F. Kallo, L. Kalve, A. Meriheini, V. Mesi, V. Ritslaid, B. Okk, K. Salev, V. Vabamäe, E. Vaho, E. Voka ja teised. Juba esimesel sõjasuvel hukkus neist rannakaitsesse mobiliseeritud endine Voltveti metskonna metsaülem ja kauaaegne metsatehnikumi õppejõud magister K. Salev, kes alles hiljuti oli peavalitsusse tööle kutsutud. 1941. aasta nõudis ohvreid ka kohalejäänute hulgast. Nii hukkus vaenlase käe läbi Triigi metskonna metsaülem F. Telling.

«Kaks tuhat päeva rännuhoog me pihas,
kaks tuhat ööd me ulmaks võidutund,
kaks tuhat ööd ja päeva pingul lihas.»

(P. Rummo)

VÖITLEVAS TAGALAS JA RAHVUSLIKES VÄEOSADES

Mobilisatsioon hilines sündmuste kiire arengu tõttu, väeteenistusse jõuti kutsuda ainult suhteliselt väike osa Põhja-Eesti ja Tallinna metsandustöötajaist. Neist jõudis sügavamale tagalasse esimese sõja-aasta sügisel siiski paarsada meest — metsavahte, metsnikke ja metsapraakereid, üksikud metsaülemad ja abimetsaülemad ning üle paarikümne keskasutuse teenistuja. Nendele lisandus sadu metsatöölisi ning lauatehaste ja puidutööstuse töölisi.

Enamik Eestist mobilisatsiooni korras lahkunutest sattus esialgu ajutiselt tööpataljonidesse. Evakueerunud spetsialistidest asusid aga paljud tööle NSV Liidu metsamajanduse ja metsatööstuse ettevõtetesse, kus nad raken-

dasid oma erialaseid oskusi riiklike puiduvarumise ülesannete täitmiseks. Nii hakkas tööle Tšeljabinski Oblasti Metsamajanduse Valitsuse ülemana Eesti NSV Metsamajanduse ja Metsatööstuse Peavalitsuse juhataja J. Voolin. Selles oblastis töötasid metsamajanduse süsteemis mitmesugustel ametikohtadel ka V. Ritslaid, L. Salum, J. Sihiveer ja A. Vaharu, metsavarumise ettevõtteis aga M. Arakas, J. Kaus ja mitmed teised.

Erutavaks sündmuseks kõigile tagalas viibivaile eestlastele kujunes NSV Liidu Riikliku Kaitsekomitee otsus luua eesti rahvusväeosad. 1942. aasta jaanuaris hakatigi komplekteerima 7. Eesti Laskurdiviisi allüksuste isikkoosseisu. Mõni kuu hiljem alustati 249. Eesti Laskurdiviisi allüksuste komplekteerimist. Väljaõppekohtadesse sõitis kokku tuhandeid eestlasi. Formeerimispaikades kohtusid taas ka paljud metsatöötajad.

Eesti Laskurkorpuse formeerimisest ja kuulsusrikkast sõjateest on trükis avaldatud põhjalikke ülevaateid, seetõttu puudub vajadus selle juures ligemalt peatuda. Mee-
nutagem järgnevalt üksnes sõjamehi-metsatöötajaid, kes korpuse koosseisust moodustasid küll ainult väikese osa, kuid panid samuti nagu teised oma elu kaalule Velikije Luki, Neveli ja Novosokolniki all, Eesti NSV mandriosa ning saarte ja Kuramaa vabastamisel.

Eriti ohvriterikkaks kujunesid Velikije Luki vabastuslahingud, kus vaenlase väed osutasid visa vastupanu ja võtsid korduvalt ette vihaseid vastupealetunge piiratud garnisoni vabastamiseks. Langesid metsateadlased Volde-
mar Mesi ja Evald Voka, Kärkla metsnik Valter Vainola, metsavahid Altmar Alt, Oskar Pink, Samuel Vaher ja mitmed teised. Haavata said A. Laas (autasustatud kuulsuse ordeniga), A. Kaasik, V. Kohu, E. Koitla, A. Teesalu ja paljud teised. Velikije Luki rasketest lahingutest või-

vad oma noorematele kolleegidele jutustada metsamehed-ordenikandjad J. Aran, E. Köster, T. Rajaste ja paljud teised sõjaveteranid. Lovati jõe kaldal aga kõrgub Velikije Luki vabastuslahinguis langenud eesti sõjameeste mälestussammas, mis meenutab möödunud kangelaslike päevi.

Eesti Laskurkorpuse lahingutee jätkus. Aprillis 1943 langes selle ridades Metsamajanduse ja Metsatööstuse Peavalitsuse töötaja Elmar Laasme, kes oli hitlerlaste vastu võidelnud juba 1941. aastal ja 1942. aastast alates teinud kaasa suurtükiväelasena Velikije Luki, Neveli ja Novosokolniki lahingud. Tagalas suri varem rindel võidelnud Torma metskonna metsnik L. Ungru, samuti Helmur Eraste.

«Mind mu metsade rohelus peidab,
laante värvi mu ihul on pluus.
Varje öö minu rajale heidab,
kannab vinti mu sõduripluus.»

(M. Kesamaa)

METSAMEHED-PARTISANID

Rinnetel käisid ägedad lahingud ja NSV Liidu tagalas tehti pingsalt tööd. Võitlus jätkus ka vaenlasest hõivatud Eesti NSV territooriumil. Peamine raskus langes seal partisanidele, kelle aktiivne tegevus okupeeritud Eestis häiris hitlerlaste tagalat ja tekitas neile märgatavat kahju.

Vabariiklik Partisanisalkade Staap moodustati Eestis juba 1941. aasta juulis. Staabi koosseisu kuulus Artur

Vaha (töötas pärast sõda mõned aastad metsamajanduse ministri asetäitjana), kelle ülesandeks oli partisanisalkade ettevalmistamine. Partisanide ridadesse astus mitmesuguse elukutsega inimesi, teiste seas ka endisi ja praegusi metsandustöötajaid.

Aktiivselt võttis partisaniliikumisest osa Tartu Ülikooli metsandusosakonna üliõpilane Edgar Maksa. Juba enne Eestist lahkumist 1941. aastal valmistas ta ette partisanide toetuspunkte Veriora, Avinurme ja Iisaku metsades. Esimese sõjatalve veetis ta Leningradis ja maandus 1942. aastal parašütistina Kursi metskonda, kus ta oli viibinud enne sõda suvepraktikal. Hiljem tegutses E. Maksa veel mitmel pool mujal, kogudes väärtuslikke luureandmeid. Lõpuks sattus ta aga Saksa julgeolekupolitsei kätte ning hukati 1943. aastal.

1943. aasta septembrist 1944. aasta augustini tegutses vaenlase tagalas, Petseri- ja Võrumaal partisanisalka komandörina Leonid Mäting. Tihedas koostöös kohalike elanikega kogus ta väärtuslikke luureandmeid ja andis neid edasi Eesti Partisaniliikumise Staabile. Tema partisanisalk hävitas 130 päeva jooksul ligi 400 hitlerlast, laskis rööbastelt välja 4 vaenlase ešeloni, purustas 4 vedurit ja üle 30 vaguni. L. Mätingut autasustati 2 ordeni ja 6 medaliga. Pärast sõda töötas ta pikemat aega Eesti NSV metsamajanduse süsteemis riikliku metsavalve ülemana ja Jahimajanduse Inspektsiooni juhatajana.

Partisaniliikumisest võttis Suure Isamaasõja aastail osa ka A. Hiemets (praegu metsatehnik Elva Metsamajandis), F. Jõks (praegu metsavaht Võru Metsamajandis, ordenikandja), A. Kimmel (praegu Suure-Jaani Metsamajandis), V. Reiser (praegu Läänemaa Metsamajandis), V. Sirenjev (hiljem metsavaht Alutaguse Metsamajandis,

ordenikandja), A. Talviste (praegu metsapunkti tehniline juhataja Läänemaa Metsamajandis) ja teised.

Partisanidel tuli vaenlase tagalas elada erakordselt rasketes tingimustes ja sageli pidada lahinguid hitlerlaste ülekaalukate jõududega. Sellises olukorras polnud mõeldav edu saavutamine kohalike elanike kaasabita. Eriti hinnatav oli partisanidele metsade keskel elutsevate metsavahtide toetus ja abi. Oma eluga igal hetkel riskeerides varustasid paljud neist partisane toiduga, aitasid neid varjata, täitsid luureülesandeid jne. Meenutagem siinkohal Taali metskonna Pöörikaasiku vahtkonna metsavahti Eduard Soosalut, kes 1943. aastal kogus väärtuslikku informatsiooni Pärnumaal tegutsenud I. Jürissoni partisanisalgale ja abistas neid ka muul viisil. Hindamatut abi osutas 1944. aasta veebruaris-märtsis. Alutaguse metsades võidelnud eesti partisanüksusele Kivimõmme metskonna Väleda vahtkonna metsavaht H. Lulla. Nimetatud partisanüksuse randumiskohta, Peipsi-äärsesse noorde männikusse (Katase küla lähedale) püstitati hiljem partisanide auks mälestussammas.

Võrumaal abistas partisane Antsla metskonna metsavaht J. Kais. Põltsamaa metskonnas tegutses koos partisanidega metsavaht A. Kangur. Saaremaal töötas 1944. aastal partisanidega käsikäes Karjalasma metskonna Lussu vahtkonna metsavaht ja mitmed teised.

Ehkki partisanisalkade pidevat tegutsemist Eestis raskendas suurte metsamassiivide vähesus, aitasid partisanid siiski siduda vastase üsnagi suuri väeüksusi, kes muidu oleksid võidelnud rindel. Nende kõige tähtsamaks teeneks oli aga luureandmete kogumine.

RAHVAKOMISSARIAADI MOODUSTAMINE

Hoolimata Eestimaa ajutisest langemisest hitlerlike vägede võimusesse ja erakordsest olukorrast, ei katkenud Eesti NSV valitsusasutuste tegevus ka NSV Liidu tagalas. Valitsusasutustel oli tarvis luua side kümnete tuhandete tagalas hajali paiknevate eestlastega, kaasa aidata nende töölesuunamisele ning osutada neile vajaduse korral materiaalselt abi sõjaaja rasketes tingimustes.

Valitsuse üheks ülesandeks kujunes mitmesuguste spetsialistide arvelevõtmine ja ettevalmistamine tööks vabastatud Eestis. Arvestust peeti ka eesti rahvuslikes väeosades või mujal teenivate metsamajandus- ning metsatööstuse töötajate kohta. Oli ju täiesti selge, et sõjategevuse tõttu rängalt kannatanud linnade, asulate ja tööstuste ülesehitamine nõuab edaspidi rohkesti puitu. Ühtlasi oli tarvis mõelda puidu varumisele rinde vajadusteks. Aegsasti tuli hakata valmistuma ka raskesti kahjustatud metsamajanduse taastamiseks ja korrastamiseks.

1942. ja eriti 1943. aastal tegeles Eesti metsandustöötajate arvelevõtmise ning vastava kirjavahetusega Tšeljabinski Oblasti Metsamajanduse Valitsuse juhataja J. Voolini ülesandel V. Ritslaid, kes sel ajal töötas nimetatud asutuses vaneminsenerina. Kooskõlastatult Eesti NSV valitsusorganitega valiti välja ligi poolsada mitmesuguse profiiliga metsanduse spetsialisti, kes võisid edaspidi kõne alla tulla metsandusliku keskasutuse komplekteerimisel. Enamik neist töötas mitmesugustel töökohtadel tagalas, osa aga oli Punaarmees. Kuigi viimaste demobiliseerimine näis esialgu olevat küllaltki keerukas, kujunes see Eesti NSV valitsusorganite vahendusel siiski võimalikuks. Mitmed armeest demobiliseeritud metsamajanduse spetsialistid (V. Heljula, F. Kallo, A. Karu, V. Marana,

A. Merihein) suunati 1943. aasta augustis oma teadmiste täiendamiseks õppima Jegorovski Eesti NSV RKN õppekombinaati (vene keele ja plaanimajanduse kursustele).

1943. aasta oktoobris saabusid Moskvasse A. Vaharu ja V. Ritslaid, et ette valmistada Eesti NSV Metsamajanduse ja Puidutööstuse Rahvakomissariaadi ellukutumist. See saigi teoks 1944. aasta jaanuaris. Rahvakomissariiks määrati Juhan Voolin, tema asetäitjateks Albert Vaharu ja Harri Tisler. Esimesteks valitsuste ja osakondade juhatajateks määrati V. Ritslaid, A. Merihein ja F. Kallo, kellele hiljem lisandusid teised. Algul küündis rahvakomissariaadi koosseis ainult 10—15 töötajani. Nendest viibisid A. Vaharu ja F. Kallo põhiliselt Moskvas, ülejäänud aga suunati blokaadirõngast äsja vabastatud Leningradi. A. Karule anti võimalus ette valmistada Tartu Riikliku Ülikooli õppejõuks metsakasvatuse alal, V. Heljula jäi aga RKN Riikliku Plaanikomitee korraldusse ja jätkas õpinguid plaanimajanduse kõrgematel kursustel.

1944. aasta veebruaris alustas rahvakomissariaadi operatiivgrupp Leningradis regulaarset tegevust. Et töötajate arv oli väike, sai ametiruumiks üks avar tuba hotellis «Severnaja». Hiljem muretseti sellele tööruumile lisaks veel üks tuba. Elati koos Eesti NSV teiste asutuste operatiivgruppide töötajatega Moskva vaksali vastas asuvas viiekorruselises suures võõrastemajas «Oktjabrskaja».

«Graniidis rahulik, linn — murdmatu malmis,
sa sangarina seisnud vaenlast võites.
Ma siiralt imetlen sind vähenõudvas salmis
ning ikka sooviksin sind näha õitsel!»

(J. Barbarus)

LENINGRADIS 1944. AASTAL

1944. aasta veebruaris pakkus Leningrad masendavat pilti. Igal sammul 900 päeva kestnud blokaadi jäljed, vigastatud hooned ja elanike kõhnunud näod. Ent linn elas. Taastati trammiliiklust, üksteise järel avati kaubandus- ja elukondliku teenindamise ettevõtteid. Jõudsid tagasi esimesed evakueeritud leningradlased.

1944. aasta varakevadel ulatus Leningradi saabunud eesti metsandusteadlaste arv juba mitmekümneni. Hakati kavandama metsamajanduse ja metsatööstuse taastamise abinõusid, koostama vajalikke perspektiivplaane. eestikeelseid juhendeid ja eeskirju, töönorme ja tehnilisi projekte. Peale eespool nimetatute liitusid rahvakomisariaadi operatiivgrupiga J. Kaus, T. Krigul, A. Lüde, L. Salum, J. Sihiveer jt. Rohkesti oli selleks ajaks kohale saabunud ka Eesti NSV teiste rahvakomissariaatide operatiivgruppide töötajaid, samuti eesti sportlasi, kunstnikke ja heliloojaid. Peatänavail võis sageli kuulda eestikeelset juttu.

Kangelaslinna elanikud suhtusid hästi kodumaale peatselt tagasipöörduvatesse eestlastesse. Kuna eestlasedki olid ajutiselt muutunud selle külalislahke linna elanikeks, võtsid nad aktiivselt osa Leningradi rusudest puhastamisest ja normaalse elu taastamisest, samuti ettevalmistustöödest metroo ehitamiseks. Väga populaarsed olid sel ajal leningradlaste silmis meie korv- ja võrkpallimeeskonnad ning

teised sportlased eesotsas maadluskuulsuse Johannes Kotkaga. Hinnatud olid Eesti Riiklike Kunstiansamblite, Eesti Laskurkorpuse džässorkestri, orelikunstnik H. Lepnurme ja eesti vokaalsolistide kontserdid.

Kevadel tuli metsameeste operatiivgrupil hakata lahendamata mitmeid uusi pakilisi tööülesandeid. Neist üheks olulisemaks oli tööriistade ja seadmete (saed, kirved, viilid, labidad, saeteritamispingid jne.) hankimine tööks vabastatud Eestis. Sõjaaja tingimustes polnud see sugugi lihtne. Nii tuli organiseerida suuremal arvul labidavarte saamiseks sobiva materjali varumist Leningradi oblasti metsades. Sel ajal polnud oblastis regulaarset reisiliiklust taastatud. Komandeeringusse sõideti sageli juhuslikul veoautol või isegi mõne sõjaväeešeloniga. Metsad aga olid sõjategevuse läbi rängalt kannatada saanud, paljud külad ja hooned maha põletatud, elanikud evakueeritud. Teede äärde oli püstitatud silte, mis hoiatasid miinide eest.

Uudseks ülesandeks oli ka metsanduse kaadri ettevalmistamise kursuste organiseerimine. Kursuste baasiks õnnestus leida Kingissepa rajoonis Kaibolova külanõukogu piirkonnas Sista külas ruumikas, kuid sõjategevuse läbi kannatada saanud talumaja. Kursuste juhatajaks määrati T. Krigul ja õppejõududeks A. Karu, A. Lüde, A. Meriheini ja N. Soki. Kursantide peamise kontingendi moodustasid Raja ja Piiri vallast evakueerunud endised metsatöölised ja mõned metsavalvetöötajad Vaivara ja Permišküla metskonnast.

Põhiõppeaineks olid metsakasvatuse ja metsauuendus, metsakasutus ja metsaülestöötamine, metsahindamine, puidutundmine, metsakaitse ja -valve. Peale selle õpetati maamõõdu ja arvutustehnika põhialuseid ning eestikeelsete dokumentide vormistamist.

Kursuste baasi juurde rajati ka rahvakomissariaadi

väike abimajand, mille juhatajaks määrati V. Marana. Läheduses asuvas Kaibolovos aga alustas tööd metsariistade korrastamise töökoda, kus viieliikmeline brigaad hakkas rahvakomissariaadi poolt hangitud kirveid varretama ja saage teritusmasinatel teritama. Töökoda oli mõeldud ühtlasi kursantide praktikabaasiks.

NARVA OPERATIIVGRUPP

1944. aasta teisel poolel arenesid sündmused rindel kiiresti. Ägedate lahingute järel vabastati 26. juulil esimene Eesti NSV linn Narva. Ehkki see teade kõigile rõõmu valmistas, ei töötanud sellega kaasnenud informatsioon midagi head. Linn kujutas endast ainult rusuhunnikuid ja purustatud hoonete varemeid. Ka Narva ümbruskonna külad ja asulad olid rängalt kannatada saanud. Mitmel pool leidus miine. Purustatud linn ja asulad ootasid kiiret korrastamist, hooned taastamist. Hädasti läks vaja selleks puitu.

Eesti NSV Metsamajanduse ja Puidutööstuse Rahvakomissariaat sai korralduse selgitada kiiresti välja Narva ümbruskonna metsade seisukord ja organiseerida seal metsavarumist. See eeldas kõigepealt Narva ja seejärel Permisküla metskonna koosseisu taaskomplekteerimist ning töölerakendamist. Et sellest piirkonnast kogu elanikkond oli sakslaste poolt sundkorras evakueeritud, võis esialgu reaalselt arvestada ainult rahvakomissariaadi käsutuses olevaid jõude. Rahvakomissariaadi ümber oli tolleks ajaks koondunud ligi 40 metsandustöötajat, kellele lisandus mõnikümmend Sista kursanti. Kõigepealt moodustati väike operatiivgrupp, kes eesotsas rahvakomissari asetäitja H. Tisleriga (suri 1969 Tallinnas) sõitis 1944. aasta

augustis Narva. Hakati otsima võimalusi ümbruskonna metsades metsavarumistööde organiseerimiseks. Ühtlasi osutus hädavajalikuks vähemalt ühe saekaatri töölerakendamine, et kiiresti saada saematerjali hoonete taastamiseks. Metsameeste operatiivgrupi liikmete esialgseks staabiks sai suhteliselt vähem kannatada saanud maja Kulgul. Esimeseks metsaülemaks määrati vabastatud Narva metskonda V. Marana, kes hakkas komplekteerima peamiselt Sista kursantidest metskonna koosseisu. Osa kursantidest eraldati Permisküla metskonna jaoks.

Saekaatri töölerakendusprobleem suudeti lahendada tänu H. Tisleri leidlikkusele. Kokkuleppel ühe tankiväeosa komandöriga läks tal korda hankida tankimootor, mille abil vastne metsaülem koos praaker E. Tombiga saeraamile varsti elu sisse sai. Metsavarumisel ja saematerjali tootmisel abistasid esimestel nädalatel tööjõuga eesti rahvusväeosade võitlejad. Hakati tootma laudu ja prusse Narva purustatud hoonete taastamiseks. Surnud linn oli vaja tuhande ja varemeist ellu äratada.

«Nüüd Tartu on vaba. Pea Tallinn, pea kodu ja isadetalu.

Sind sünnimaa, liiga ma sallin — sust süda täis rõõmu ja valu.»

(P. Rummo)

VABASTATUD LÕUNA-EESTI METSADES

1944. aasta augusti esimesel poolel löödi Saksa väed välja Petserist ja seejärel Võrust. Koos Eesti NSV teiste asutuste operatiivgruppide töötajatega suunati augusti keskel Petseri- ja Võrumaale ka grupp metsandustöötajateks.

jaid (J. Sihiveer, A. Merihein, L. Salum, A. Lüde), kellele tehti ülesandeks metskondade ja lauatehaste tegevuse taastamine vaenlasest vabastatud territooriumil.

Sõjategevuse tõttu olid Lõuna-Eestis ligi pooled metskondade töötajad oma elukohast lahkunud, seetõttu valmistas metskondade koosseisude taaskomplekteerimine esialgu raskusi. Pealegi oli okupatsioonivõimude korraldusel ära viidud tunduv osa metskondade puistuplaanidest, arhiividest ja metsatööriistadest. Paari nädala jooksul õnnestus osa tööriistu siiski üles leida, sest metskondade töötajad olid need enne vaenlase taganemist ära peitnud ja ise Punaarmee tulekuni metsadesse pagenud. Muidugi oli neidki, kes koos hitlerlastega päriselt minema läksid või emigreerusid.

Esimestes uuesti tegevust alustanud metskondades hakkasid metsaülema ülesandeid täitma F. Fedotov (Petseri), K. Keerpärg (Võru), E. Olesk (Vastseliina), R. Ottan (Orava), K. Vallner (Veriora), E. Soll (Sõmerpalu), E. Piik (Räpina), A. Evert (Erastvere), A. Hanimägi (Roosa), A. Taal (Antsla), A. Vihmand (Karula), K. Matvere (Sangaste) ja teised. Osa neist jäigi tööle metsaülemana, teised jätkasid hiljem tööd abimetsaülemana, metsniku või mõnel muul ametikohal.

Septembrikuu keskel oli Lõuna-Eesti operatiivgrupi koosseis kasvanud kümneliikmeliseks. Nelja nädala jooksul taastati viieteistkümne metskonna tegevus ja rakendati tööle esimesed saekaatriid. Algas uute raielankide eraldamine vastavalt neljandaks kvartaliks metskondadele antud raieplaanile. Kehtestati kord, mille kohaselt asutuste raiefondi taotlused vaatab eelnevalt läbi rahvakomisariaadi operatiivgrupp ja seejärel kooskõlastab raie-mahu Eesti NSV Riikliku Plaanikomisjoniga. Erandiks olid ainult Punaarmee kiireloomulised tarvidused,

samuti kohalike tarbijate väiksemad küttepuuvajadused, milleks Riikliku Plaanikomisjoni luba polnud tarvis.

Juba septembrikuul alustasid metsafondi saanud asutused ja organisatsioonid metsatöid. Avati arve Võru riigipanga osakonnas. Hakkasid laekuma metsamüügist saadavad summad. Metskondade töötajatele maksti esimene avanss Nõukogude rahas.

Nii operatiivgrupil kui ka metskondade töötajail tuli töötada erakordsetes oludes. Ägedad lahingud käisid alles Valgamaal. Rindelt kostis kahurimürinat, õhtuti (tavalselt kella 22 ja 23 vahel) püüdsid Võru linnale ja raudteajaamale pomme heita Saksa lennukid. Aegamööda rinne kaugenes ja metsatööd võisid enam-vähem rahulikult jätkuda. Võru sõjakomissari vastutuleku tõttu jäeti sõjaväkke kutsumata osa mobilisatsiooniealisi metskondade ja lauatehaste töötajaid, mis kujunenud olukorras osutus hädavajalikuks.

Septembri teisel poolel saabus Leningradist Võrru rahvakomissar J. Voolin, kelle juhtimisel mõnedki kitsaskohad operatiivgrupi tegevuses soodsalt lahenesid.

TAGASI TALLINNAS

Kui Nõukogude väed Tartu all paiknenud vaenlase üksuste peajõud purustasid, kerkis päevakorrale Metsamajanduse ja Puidutööstuse Rahvakomissariaadi Lõuna-Eesti operatiivgrupi üleviimine Tartusse. Ent sündmuste kiire arengu tõttu kujunes asi teisiti. Välkkiire rünnakuga vabastati 22. septembril vabariigi pealinn Tallinn ja 24. septembril sõitis rahvakomissariaadi töötajate esimene

rühm (8 inimest) Võrust otse Tallinna. Võeti üle sõjaeelse Metsamajanduse ja Metsatööstuse Peavalitsuse valdused (Falkpargi, praegu Pargi tänav 4). Et paljud endise peavalitsuse töötajad tulid vanasse keskasutusse, kergenes seetõttu rahvakomissariaadi osakondade koosseisude komplekteerimine. Varsti jõudsid kohale ka rahvakomissariaadi ülejäänud töötajad Võrust, Leningradist ja Moskvast. Juba esimese paari-kolme nädala jooksul oli rahvakomissariaadi osakondade põhikoosseis täielikult komplekteeritud.

Septembris vabastati vaenlasest kogu Eesti NSV mandriosa. Oli vaja kiiresti taastada sõjaeelne metskondade võrk ja puidutööstused, taaskomplekteerida koosseisud, hakata rahvamajandusele andma puitu, saematerjali, puidutooteid. Ülesannet raskendas esialgu see, et erinevalt teistest vennasvabariikidest puudusid Eesti NSV-s nii metsamajandid kui ka metsatööstuskeskused. Metskonnad allusid vahetult rahvakomissariaadi Metsade Valitsusele, mistõttu nende töö juhtimine, sidepidamine, aruandluse korraldamine ja finantseerimine kujunes äärmiselt raskeks ja aeganõudvaks.

Riikliku Kaitsekomitee poolt antud metsavarumise ülesande täitmiseks osutus hädavajalikuks igasse maakonda saata metskondade töö juhendamiseks ja koordineerimiseks rahvakomissariaadi alalised volinikud, kes tegutsesid kontaktis maakondade täitevkomiteede ja parteikomiteedega.

Erakordsete tingimuste tõttu ei läinud metskondade ja teiste allettevõtete taastamine algul kuigi kiiresti. Alles novembri lõpul jõuti niikaugemale, et enam-vähem oli taastatud kõigi saja metskonna, kahe autotranspordibaasi, kahekümne kahe lauatehase, viie puidutööstuse ja kahe tuletikuvabriku tegevus. Algas pingeline võitlus 1944.

Maailma rõõmudest, neist lihtsaist, igavestest
kild, osake on kõigis inimestes.
On aeg ju unustada rinderada halli,
kui veres poleks sinul killukest metalli.

M. Kesamaa

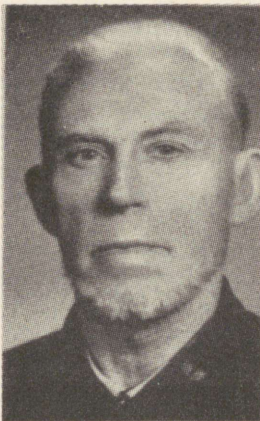
Juhan Voolin,
metsanduse kesk-
asutuse kauaaegne
juhataja, perso-
naalpensionär.

Ludvig Salum,
enne sõda Varangu
metskonna mets-
nik (suri 1945).

Voldemar Naprit-
son, enne sõda
Riguldi metskonna
metsavaht (suri
1959).

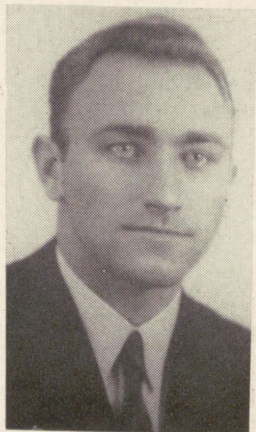

August Hallik,
praegu Kohtla
metskonna metsa-
vaht.

Karl Salev, metsateaduse magister.
Hukkus 1941 augustis.

Valdek Ritslaid, metsateadlane,
praegu TRÜ dotsent.

Elmar Laasme, peavalitsuse töötaja.
Langes 1943 aprillis.

Voldemar Mesi, metsateadlane.
Langes Velikije Luki all 1942 detsembris.

Leonid Mätting,
1948—1967 metsa-
majanduse kesk-
asutuse töötaja.

Arved Hiismets,
töötab Kuuste
metskonnas.

Endel Luik, Purila
metskonna metsa-
ülem.

Peipsi põhjaranni-
kul Katase küla
lähedal püstitatud
mälestussammas,
mis tähistab I Eesti
Partisaniüksuse
randumiskohta.

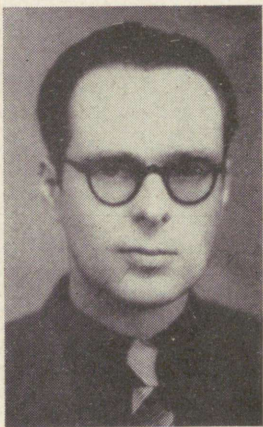

Albert Vaharu,
rahvakomissari
asetäitja.

Harri Tisler, rah-
vakomissari ase-
tätitja (suri 1969).

Arnold Merihein,
metsateadlane,
osakonna juhataja
Metsamajanduse
ja Looduskaitse
Ministeeriumis.

August Karu, met-
sateadlane, dotsent
(suri 1956).

Johannes Kaus,
rahvakomissa-
riaadi operatiiv-
grupi töötaja (suri
1963).

Aksel Lüde, rah-
vakomissariaadi
operatiivgrupi töö-
taja (suri 1966).

Johannes Sihiveer,
rahvakomissa-
riaadi operatiiv-
grupi töötaja
(suri 1960).

Voldemar Marana,
rahvakomissa-
riaadi operatiiv-
grupi töötaja,
praegu Tartu Met-
samajandis.

Endise Võru metskonna majas (Võru, Jüri 10) asus 1944 augustis—septembris rahvakomissariaadi Lõuna-Eesti operatiivgrupi staap.

Masendavad olid sõjapurustused Võrus (foto tehtud 1944 augusti lõpul).

Otto Jürgen, Lenini ordeni kavaler, neljakordne ordennikandja. Pensionile minekuni töötas Järvamaa Metsamajandis.

Vello Rand, reservmajor. Töötab Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumis.

Vassili Šiškin, töötab Rakvere Metsamajandis.

Edgar Kask, töötab Rakvere Metsamajandis.

Tiit Rajaste, töötas
kaua aega metsa-
ülemana ja teistel
ametikohtadel.

Elmar Antsmäe,
Võru ja seejärel
Pärnu metsama-
jandi direktor.

Elmar Olde, töötab
Kilingi-Nõmme
Metsamajandis.

Evald Köster, töö-
tab metsavahina
Hiiumaal.

Aleksander Plukk, reservkapten. Töötas Tallinna Rohelise Vööndi Metsamajandi direktorina (suri 1967).

Auleid Toomla, töötas kaua Sutlema metsäülemä ja Aegviidu Metsamajandi insenerina (suri 1970).

Julius Sepp, töötab Tallinna Rohelise Vööndi Metsamajandis.

Eduard Vara, töötab Tallinna Rohelise Vööndi Metsamajandis.

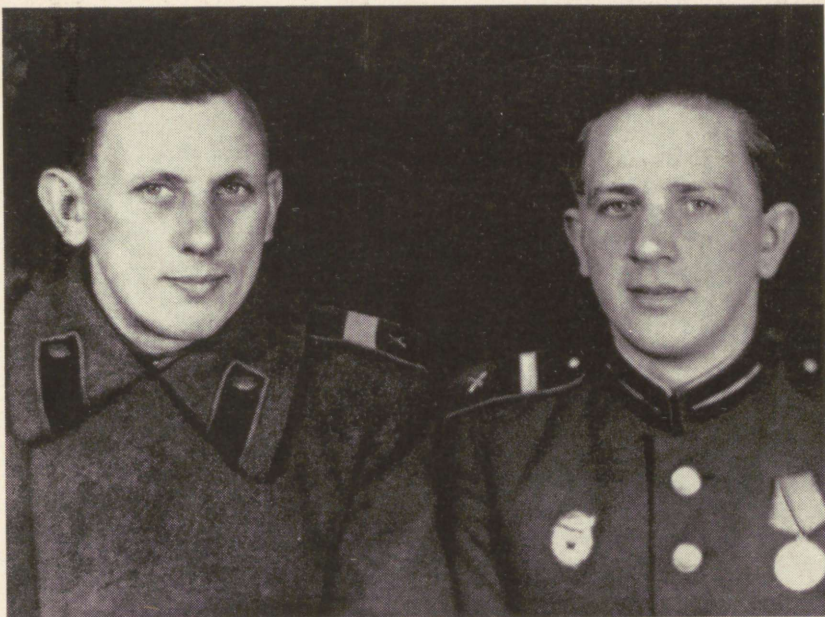
Feodor Miheikin,
töötab Kohtla-Jär-
ve Rohelise Vöön-
di Metsamajandis.

Nikolai Sirman,
töötab Tartu Met-
samajandis.

Karl Kinks, töötab
Räpina Metsama-
jandis.

Elmar Käsper, töö-
tab Rapla Metsa-
majandis.

Aleksander Teesalu (vasakul) sai sõja lõppedes taas kokku oma vennaga. Töötas hiljem Vihterpalu metsaülémana.

Grupp NSV Liidu Metsatööstuse Rahvakomissariaadi poolt autasustatud Eesti NSV metsatöötajaid 1945 mais. Esireas (vasakult): J. Kaus, H. Tisler, J. Voolin, A. Milk ja A. Merihein. Seisavad: J. Sihiveer, J. Laasme, A. Saluvere, H. Parmas, O. Tokmann, A. Muromets, V. Veedla ja A. Suuroja.

Isamaasõja veterane Pärnu Metsamajandist.
Esireas (vasakult): T. Rajaste, E. Antsmäe, V. Tüرنpuu, E. Avar-
maa. Tagareas: E. Rohtla, V. Orav, A. Sellin, A. Lisment, I. Soomets.

Ferdinand Laaser, Kurista Metsamajandi dekoratiivpuukooli juhataja.

aasta IV kvartali metsavarumisplaani täitmise eest. Tegevust alustas ka Tihemetsa metsatehnikum, kus 1944. aasta lõpul hakkas õppima 126 õpilast (kaks korda rohkem kui enne sõda).

METSAMAJANDUSELE TEKITATUD KAHJU

Sõjakahjude selgitamiseks moodustati 1944. aasta lõpus kohtadel vastavad komisjonid. Hindamisaktide kohaselt ulatus üksnes metuskondadele tekitatud kahju 123,7 miljoni rublani (sõjaaegses vääringus). Põlemise või sõjategevuse läbi oli hävinud rohkem kui 13 000 hektarit metsa. Oli tekkinud üle 50 000 hektari raiesmikke ja põlendikke, mis olid jäänud õigeaegselt metsastamata. Kurvastusega tuli konstateerida, et okupatsiooni ajal oli kohati raiutud isegi mereäärsetel liivaluidetel kasvanud kaitsemetsi, kõnelemata jõgede ja teede ääres kasvanud metsast. Suur osa metsateedest ja sildadest oli lõhutud. Metsad olid risustatud ja mitmel pool ebarahuldavas sanitaarses seisundis (üraskeist asustatud).

49 metuskonnas leidis mahapõletatud ja purustatud hooned, seejuures kõige rohkem Kirde-Eesti sõjategevuse piirkonnas (Virumaal). Arhiivid ja metuskorralduse materjalid olid hävinud täielikult 19 metuskonnas ja osaliselt 39 metuskonnas. Arveraamatud ja žurnaalid olid ära viidud 67 metuskonnas, metuskondade kantseleisisustus hävinud 37 metuskonnas. Arve- ja kirjutusmasinad puudusid 35 metuskonnas, loodimis- ja maamööduriistad — 14 metuskonnas. 49 metuskonnas olid loodimis- ja maamööduriistad osaliselt kadunud.

Eesti NSV ainsale metuskatehnikumile (Tihemetsas) oli tekitatud tunduvat kahju — olid purustatud või kaduma läinud peaaegu kõik õppevahendid.

Nagu sõjakahjude hindamisaktidest selgub, oli ka vabariigi puidu-, tuletiku- ja paberi-tselluloositööstus sõjategevuse tõttu rängalt kannatada saanud. Rahasse ümberarvestatult ulatus kahju 71 miljoni rublani.

Muude kahjustuste kõrval oli okupatsioon laiali pillutanud metsamajanduse töötajate kaadri. Mobilisatsioonid Saksa sõjaväkke, evakueerimiskäsud ja sellekohane propaganda kodumaalt lahkumiseks oli metsandustöötajate arvu tunduvalt vähendanud. Eriti oli kannatada saanud metskondade isikkoosseis Virumaa idaosas (Permisküla, Narva, Vaivara jt. metskonnad), kust kogu elanikkond oli minema aetud, asulad põletatud, metsad mineeritud.

Metsandusliku keskasutuse töötajaist oli kodumaalt lahkunud 25 protsenti, metskondade metsaülemaist aga 33 protsenti. Ära läinud olid samuti mitmed Tartu Ülikooli metsaosakonna ja metsatehnikumi õppejõud. Mõned neist pöördusid aga hiljem Eestisse tagasi (A. Auksmann ja K. Veermets). Suhteliselt vähe oli lahkunud metsnikke ja metsavahte.

Kokkuvõttes kujunes olukord metsanduse alal esialgu üsna raskeks. Vabade ametikohtade komplekteerimist raskendas pealegi asjaolu, et purustatud elamute, metsateede ja sildade ulatuslikum taastamine enne talve saabumist osutus praktiliselt võimatuks. Ometi tuli seda mõnes kohas paratamatult teha — sõltus ju sellest metsavarumise ülesannete täitmine. Tarvis oli mõelda ka talvisele okaspuuseemne varumisele, muidu poleks järgmisel kevadel saanud alustada suurepinnaliste raiesmike ja põlendike taasmetsastamist ega metsataimlates istutusmaterjali kasvatamist. Erialase kaadri ettevalmistamise eesmärgil osutus vajalikuks kahekordistada metsatehnikumis õppijate kontingenti ja korraldada lühiajalisi kvalifikatsiooni tõstmise kursusi. Töötati välja ka Eesti NSV metsafondi

täpsustamise (lihtsustatud metsakorralduse) abinõud järgmiseks aastaks, sest sõjategevuse tagajärjel metsafondis asetleidnud olulistest muudatustest puudus ülevaade.

SÕDA JÕUAB LÕPULE

1944. aasta sügis tõi eesti rahvale vabanemise kolm aastat kestnud okupatsioonist. Võiduka Eesti Laskurkorpuse koosseisus jõudis sünnimaale tagasi ka suurem osa 1941. aastal mobiliseeritud Eesti metsamajanduse töötajatest.

Raske on sõnades kirjeldada tundeid, mis valdasid sõjamehi ning nende omakseid ja sõpru üksteise leidmisei. Oli ju vahepeal kõikjal levitatud teateid enamiku Venemaale läinud eestlaste hukkumisest. Ent paljudele ei kujunenud kojujõudmine siiski rõõmuküllaseks. Juhtus sedagi, et kodukohta saabunut võtsid vastu ainult ahervaremed. Mõnelgi olid omaksed sõjakeerises teadmata kuhu lahkunud või koguni hukkunud.

Ent sel karmil ajal oli vähe mahti isiklike rõõmude ja murede jaoks. Hitlerlaste selgroog polnud veel lõplikult murtud. Sõjamõll jätkus alles tohutul rindel. Ka eesti sõjamehi ootasid juba oktoobris ja novembris ees uued lahingud Lääne-Eesti saarte vabastamiseks. Saaremaa lahingutest võtsid osa ka E. Luik, E. Kerge, H. Leiger, V. Lindmets, A. Toomla, O. Ojaste, N. Prisk, R. Selliov ja enamik teisi eesti rahvusväeosadesse kuuluvaid metsatöötajaid. Saaremaa vabastuslahingutes langes kangelasena Kärkla metskonna metsnik N. Prisk, haavata said E. Kerge, B. Külv ja mitmed teised. Kuulsas Tehumardi öölahingus paistis osava lahingujuhina silma tankitõrjepatarei komandör V. Rand, keda selle eest autasustati Aleksander Nevski

ordeniga. Praegu töötab V. Rand Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumis.

Pärast Sõrve lahinguid ja vaenlase väljakihutamist Saaremaalt saadeti eesti rahvuslikud väekoondised mõneks kuuks puhkusele Tallinna lähistele. Sõjameestel avanes võimalus kokku saada omaste ja sõpradega ning koguda jõudu eelseisvateks lahinguteks. Ent juba 1945. aasta veebruaris oli jalge all jälle sõjatee. Väejuhatuse korraldusel suunati Eesti Laskurkorpus Kuramaale, kus tal koos Läti Rahvuskorpusega tuli 42. armee vägede esimeses ešelonis osa võtta mitmetest rasketest lahinguoperatsioonidest.

Kuramaa lahingud tegid kaasa metsandustöötajad E. Eenma, H. Hindoala, E. Laanemets, V. Langebraun, V. Napritson, L. Ruus, L. Vaher jt. Kõrvuti kogenud sõjameestega said seal esimesed tuleristsed ka need, kes Punaarmeele mobiliseeriti 1944. aasta sügisel (V. Hain, A. Hunt, H. Kornel, K. Kudu, V. Pajusi, K. Voki jt.). Kuramaa lahingutes jättis oma elu Antsla metsavaht J. Kais, haavata said Joh. Kais, K. Kinks, A. Laas, V. Lindmets, V. Pajusi, T. Rajaste ja mitmed teised.

Kahjuks pole täielikke andmeid kõigi Suures Isamaasõjas hukkunud metsandustöötajate kohta, kuigi peale eespool nimetatute on teada veel kümnekonna metsamehe langemine rindel, nende seas Anija metskonna metsnik F. Russak, Kunda metskonna metsnik M. Tomingas jt. Viimane võttis osa 1944. aasta suvel Eesti mandriosa vabastamise lahingutest ja langes ainult mõnekümne kilomeetri kaugusel isakodust.

1945. aasta 9. mai varasel hommikutunnil sai sõjameestele Kuramaal teatavaks kauaoodatud rõõmusõnum hitlerliku väejuhatuse tingimusteta kapituleerumisest. Lõpuks oli kätte jõudnud ohvriterohke ja verise sõja lõpp, mida maailma rahvad igatsusega ootasid.

Enamikku sõjameestest ootas ees rahuaegne ülesehitustöö. Ka Punaarmeesse kuulunud metsandustöötajatele avanes võimalus pöörduda oma endise kutsetöö juurde. Vajas ju sõjatules rängalt kannatanud metsamajandus rohkesti asjatundlikke ja kogenud spetsialiste. Metsamajandusse asusid tööle ka paljud armeest demobiliseerunud nooremad mehed.

«Maa kutsub meid, andmata rahu:
tuhk, tukid ja sillata veed.
Siin raiu ja kaeva ja tahu,
too talad ja tasanda teed.»

(M. Raud)

PUIT — TÄHTIS SÕJALINE TOORAIN

Kui tohutul rindel käisid alles ajaloolised lahingud hitlerliku sõjamasina lõplikuks purustamiseks, töötasid NSV Liidu tagalas täie pingega tehased ja ettevõtted. Sõltus ju nende toodangust Punaarmee varustamine ja elanikkonna vajaduste rahuldamine. Ennastsalgavalt töötasid võidu heaks vabastatud Eesti NSV elanikud, nende hulgas ka metskondade ja puidutööstuse töötajad. Nad mõistsid, et sõja kiiremaks lõpetamiseks läheb vaja nii sõduri kangelaslikkust kui ka tsiviilelanike innukat tööd. 1944/45. aasta talvel said kirves, saag ja regi paljude maaelanike põhiliseks relvaks. Puit oli sõja ajal erakordselt tähtis tooraine, mis paljudel juhtudel kujunes asendamatuks. Nii polnud purustatud raudteede ja sildade kiire taastamine mõeldav liipriteta. Selleks et kaevandused võiksid pidevalt anda toodangut, oli vaja suurel hulgal toestuspuitu. Kuni kivi-

söe- ja põlevkivikaevanduste täieliku taastamiseni tuli ka raudteevedureid paratamatult puudega kütta. Otsese riigikaitseliku tähtsusega oli aga aviopuidu (kase- ja männipakkude) ning teiste erisortimentide varumine. Nimetatule lisandusid veel saematerjali saamiseks vajalikud palgid, tselluloosi- ja paberitööstuse põhiline tooraine — paberipuit jne. Metsandustöötajad mõistsid hästi, et metsavarumine on Nõukogudemaale eluliselt tarvilik.

Ulatuslike metsavarumistööde organiseerimine 1944. aasta lõpul kujunes tõsiseks katsumuseks alles komplekteeritud Metsamajanduse ja Puidutööstuse Rahvakomissariaadile ning metskondadele. Ehkki otsene sõjategevus 1944. aasta novembri lõpust (mil Saaremaa lõplikult vabastati) järjest kaugemale kandus, esines kõikjal raskusi tööjõuga, eriti hobu- ja autotranspordiga, tööriistade ja muu varustusega. Polnud ju siis veel meie käsutuses mootorsaage ega metsaveotraktoreid. Peamiseks tööriistaks olid kirves ja kahemehesaag. Ülestöötatud mets aga tuli raudteejaama või lõpplaoplatstile vedada enamasti hobusega, kusjuures veokaugused ulatusid tihtipeale 20—30 kilomeetrini ja isegi rohkem.

Tööriistade ja tööriietusega varustamiseks kutsuti ellu rahvakomissariaadi varustuskontor (juhataja J. Kaus). Metsatöölise toilustamise ja tööstuskaupadega varustamise paremaks korraldamiseks moodustati Töölise Varustamise Valitsus (juhataja V. Vaher). Viimase ülesandeks jäi metskondade töötajate ja metsatöölise jaoks toiduainetete fondide hankimine, samuti oma kaupluste, sööklate ja abimajandite loomine.

Metsatööde organiseerimiseks suunas rahvakomissar J. Voolin suurema osa juhtivast ja inseneritehnilisest personalist kohtadele, milline samm end igati õigustas. Nii töötasid 1944/45. aasta talvel alaliste maakondlike volini-

kena K. Kulbin, A. Merihein, J. Okas, L. Salum, A. Sepp, A. Telem jne. Metsatööde dispetšerigruppi juhtis A. Karind ja aruandlusgruppi V. Poska. Metsatööstuse osakonna juhataja vastutusrikkaid ülesandeid täitis V. Ritslaid.

Koostöös kohalike nõukogude ja parteiorganitega viidi läbi tööjõu värbamine ja muud organisatsioonilised ettevalmistused. Selline töö kandis vilja. Alates detsembrikuust (osalt juba novembris) asusid tuhanded vabatahtlikud ning metsatöökohuslased tööle, et varuda ettenähtud koguses rahvamajanduse ja riigikaitse vajaduseks tarvilikku puitu. Kuid metskondade ülesanded ei piirdunud ainult eespool nimetatud metsaraie ja -veoplaanide täitmisega. Tarvis oli metsalanke eraldada ja raielubasid välja anda ka kohalikele asutustele — isevarujaile. Puitu vajasid ettevõtted, tehased ja koolid nii kütteks kui ka hoonete remontimiseks. Metskondadel tuli sõja viimasel aastal tegelda ka metsafondi maa-alal leiduvate metsateede, sildade ja truupide korrastamisega, talvise käbivarumise ja käbide lüdimisega, hiljem (kevadep) ka veel parkkoorekogumise, söemiilimise, metsakultuuride rajamise, taimlakülvide ja paljude muude töödega.

Hoolimata sõjaaja erakordsetest oludest ja suhteliselt lühikesest ajast suudeti IV kvartaliks ettenähtud metsavarumise plaan (ka erisortimentide osas) auga täita. Ehkki see nõudis metskondade metsaülematelt ja personalilt ning raie- ja veotöolistelt suuri pingutusi, tuli enamik metskondadest oma ülesannetega toime. Eriti tublideks osutusid metskondadest Kambja (metsaülem F. Käämre), Konguta (V. Kärk), Karula (A. Vihmand), Märjamaa (R. Rabba), Kolga (K. Kuusik), Sonda (V. Veedla), Jõhvi (J. Töldsepp), Kunda (H. Pakri), Anija (V. Raude), Sõmerpalu (H. Parmas), Tudu (A. Suuroja), Purdi (T. Pöör) jt.

Metsatööde edukas arenemine julgustas rahvakomissariaati esialgselt võetud töömahtu suurendama. 1944/45. aasta metsavarumise hooaja ülesandeks jäi 1 195 000 tihumeetrit metsaraiet ja 796 000 tihumeetri metsa väljavedu. Võetud kohustuse täitmiseks organiseeriti üle maa laialdane sotsialistlik võistlus. Võistlusest võtsid osa metsaraie- ja veotöölised, metskonnad ja tööpiirkonnad. Kokku võttis 7000 lepingulisest metsatöolisest võistlusest osa 4200, nende hulgas ka sadu tublisid naisi.

Talvise hooaja lõppemise järel premeeriti 870 raie- ja veotöölisi. Nende seas oli metskondade alalise kaadri kõrval rohkesti hooajatöölisi, kes aktiivselt olid kaasa löönud metsavarumise plaanide täitmisele. Ajakirjanduse ja raadio kaudu said tol ajal silmapaistnud töötajaist üldiselt tuntuks vennad H. ja E. Teesalu (Loobu metskonnast), O. Tungal ja A. Krass (Jõhvi metskonnast), E. Uukareda ja F. Sammelselg (Sagadi metskonnast), J. Rohumaa (Vastsemõisa metskonnast), A. Aasajärv (Anija metskonnast), E. Liimets ja E. Toome (Kloostri metskonnast), A. Liivas ja D. Vahtra (Võru metskonnast) jt.

Arvesse võttes nii raie- kui ka veoplaanide täitmist osutusid kokkuvõttes viieks parimaks maakonnaks Viru-, Harju-, Tartu-, Valga- ja Võrumaa.

Kutseliste metsamajandustöötajate kõrval aitasid metsavarumisülesannete edukale täitmisele kaasa sajad täitevkomitee ja parteitöötajad ning külavolinikud. Kõigi nende suurt tööd hindas kõrgelt Eesti NSV Rahvakomissariaadi Nõukogu, kes ligi tuhandele Eesti NSV kodanikule andis aukirjad ja avaldas tänu NSV Liidu Riikliku Kaitsekomitee ülesannete kiiduväärse ja eduka täitmise eest.

Üleliidulises sotsialistlikus võistluses 1944/45. aasta talvise hooaja metsavarumisplaani täitmisel saavutas Eesti NSV Metsamajanduse ja Puidutööstuse Rahvakomis-

sariaat hinnatava esikoha. Üleliidulise sotsialistliku võistluse eesrindlase nimetus anti NSV Liidu Metsatööstuse Rahvakomissariaadi käskkirjaga 47 metsatöötajale eesotsas meie vabariigi metsamajanduse ja puidutööstuse rahvakomissari J. Vooliniga.

Kokkuvõttes tuleb igati tunnustada Eesti NSV metsandustöötajate ennastsalgavat ja tublit tööd Suure Isamaasõja viimasel etapil.

«Me kõik, kes kandnud hävingute raskust, nüüd sirgeks jäägem, nagu olime, siis alles erru oleme lastud, kui ükskord manalasse kolime.»

(M. Kesamaa)

METSAMEHED-ORDENIKANDJAD

Tänapäeval on metsamajandustöötaja igapäevane kutsetöö küllaltki pingeline ja mitmepalgeline. Võib-olla ei armasta paljud metsamehed-sõjaveteranid oma sõjateest seetõttu just tihti kõnelda. Sageli teavad sellest üksikasju ainult lähemad omaksed ja sõbrad. Asjaosastele endale aga meenutavad möödunud ajaloolisi sündmusi Isamaasõjast kaasatoodud autasud — ordenid ja medalid. Ega neidki tooda laualaekast välja kuigi sageli. Rinda pannakse need ainult sõjaveteranide kokkutulekutel või muudel eriti pidulikel juhtudel.

Raske oleks täpselt vastata küsimusele, kui palju autasusid on saanud Eesti NSV metsandustöötajad Suure Isamaasõja jooksul. Tagasihoidliku arvestuse kohaselt ulatub nende arv üksnes Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi süsteemis kaugelt üle tuhande.

Mis puutub ordeneisse, siis nende arvu võib öelda täpselt — 63 ordenit ja 54 ordenikandjat. Üldse on meie metsamajandustöötajail kuut liiki ordeneid, mis jagunevad järgmiselt: Lenini orden — 1, Aleksander Nevski orden — 1, Punalipu orden — 2, Isamaasõja orden — 8, Kuulsuse orden — 17 ja Punatähe orden — 34, kokku 63.

Kõige staažikamaks sõjameheks metsamajanduse süsteemis on nelja ordeni kavaler reservmajor ja praegune personaal pensionär Otto Jürgen, kes alates 1952. aastast töötas Järvamaa Metsamajandis. Loode- ja 2. Ukraina rinde vägede koosseisus võideldes võttis ta osa lahinguoperatsioonidest Kurski kaarel ja hitlerlaste purustamisest Poolas. Oderi jõe forsseerimisel ülesnäidatud kangelaslikkuse eest anti talle lisaks varem saadud Punalipu, Isamaasõja ja Punatähe ordenile Lenini orden.

Kolme ordeniga on autasustatud metsamajanduse ministri praegust abi reservmajor Vello Randa, kes Eesti Laskurkorpuse koosseisus võttis osa Velikije Luki, Saaremaa ja Kuramaa vabastamislahinguist. Muide sai V. Rand pärast sõda andeka laskesportlasena ka NSV Liidu meistersportlase nimetuse.

Isamaasõja I järgu ja Punatähe orden on riikliku metsavalve ülemana ja hiljem jahimajanduse inspektsiooni ülemana pikka aega töötanud Leonid Mättingul, kellest eespool oli juttu seoses partisanitegevusega.

Nimetagem veel kahekordset ordenikandjat reservmajor Voldemar Napritsoni, kes enne sõda töötas Vihterpalu ja Riguldi metskonnas, pärast demobiliseerimist aga metsatööstuskeskuse direktori ja metsaülema kohal. V. Napritson suri 1959. aastal.

Kaks ordenit on samuti M. Lupanovil (Alutaguse Metsamajand), E. Rimmelil (Tallinna RV Metsamajand) ja V. Šiškinil (Rakvere Metsamajand).

Suure Isamaasõja ordenitega autasustatute hulgas on mitmeid üldsusele tuntud töötajaid, kes sõjajärgsel perioodil on rohelise kulla komandörina võidelnud meie metsade heaperemeheliku majandamise eest niisama tublilt, nagu nad seda tegid kunagi rindel. Meenutagem siinkohal endisi metsamajandite direktoreid A. Plukki (suri 1967), E. Antsmäed (praegu looduskaitse inspektor), K. Kuuske (suri 1970) ja E. Luike (praegu Purila metsaülem).

Aastaid on metsamajanduses metsaülemana ja muudel ametikohtadel töötanud ordenikandjad T. Rajaste ja A. Toomla (suri 1970). Metsatehnikutest on saanud Isamaasõja ordeni E. Eenma, E. Käsper, F. Miheikin, N. Sirman, N. Tsõganov jt., metsavahtidest E. Köster, A. Laas, H. Maasikmäe, O. Poverus, H. Sepp, V. Sirenjev (suri 1969), A. Tamme jt. Meistritena töötavad metsamajandis ordenikandjad R. Avasaar, K. Kinks, V. Orav, A. Pent, J. Sepp, E. Vara. Metsamajandi töökoja juhatajana töötab neist hulk aastaid E. Olde, majandusjuhatajana E. Eina-leht, looduskaitse inspektorina J. Aran.

Sõjaveterane ordeni- ja medalikandjaid töötab Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi ettevõtteis rohkesti, mitmed on aga siirdunud juba pensionile. Kõigile neile olid möödunud sõja-aastad mehistumise kooliks, mida kunagi ei unusta.

SUUREST ISAMAASÕJAST OSAVÕTNUD EESTI NSV METSANDUSTÖÖTAJAJAID

Esitav nimestik piirdub põhiliselt Suurest Isamaasõjast osavõtnutega, kes enne või pärast sõda Eesti NSV metsamajanduse süsteemis töötasid. Raamistatud on Suures Isamaasõjas langenud või hiljem surnud töötajate nimed.

Andmete puudumisel ei sisalda nimestik metsatööstuses ja puidutööstuses töötavaid sõjaveterane.

Nimestikku pole võetud sõja-aastail NSV Liidu tagalas viibinud metsandustöötajaid, kes Punaarmees ei teeninud ega võtnud osa ka hävituspataljonide või partisaanialkade tegevusest.

Aasa, Ants
Aasma, Ülo
Adelberg, Ugo
Adelman, Alfred
Ader, Hans
Ader, Otto
Ainsar, Elmar
Alavee, Otto
Alevi, Rudolf
Aljas, Vassili
Allikas, Georg

Almar, Feodot

Alt, Altmar

Anderson, Albert
Anderson, Arnold
Antsmäe, Elmar
Antsov, Aleksander
Arakas, Mihkel
Aran, Johannes
Aren, Arnold
Arjakse, Artemi

Arula, Harald
Arumägi, Karl
Aruvee, Artur
Asson, Harald
Atspol, Peeter
Aun, Ants
Aunapuu, Martin
Aus, Osvald
Ausi, Johanna
Avarmaa, Eugen
Avasaar, Raul
Baumann, Aksel
Baumann, Heino
Baumverk, Valdur
Belov, Aleksander
Bender, Arnold
Bogatkin, Ivan
Braks, Jaan
Dalberg, Eduard
Dobrus, Eduard
Dondukov, Vassili
Eelma, Alfred
Eelmaa, Alfred
Eenma, Enn
Eenmaa, Enn
Eesmaa, Alfred
Ehavee, Villem
Einaleht, Erich
Eisenschmidt, Jaan
Elviste, Viktor
Ennist, Kalju
Epman, Oskar

Eraste, Helmur

Frohberg, Elmar
Golovin, Ivan
Grabov, Nikolai
Gunjakov, Pjotr
Haaviste, Adolf
Hain, Valter
Hallik, August
Hapov, Georg
Heinmets, Valter
Heinpalu, Alfred
Heljula, Voldemar
Hermaste, Verner
Heyman, Johannes
Hiismets, Arved
Hindoala, Harald
Hokkonen, Peeter
Holm, Nikolai
Humal, Erich
Hunt, Aleksander
Hunt, Arnold
Hunt, August
Huuk, Elmar
Härmson, Edgar
Hürtel, Oskar
Idavain, Rudolf
Isak, Leho
Ivanov, Viktor
Jaaks, August
Jaanpark, Aleksander
Jaansoo, Heino
Jagutom, August
Jalakas, Elmar
Jasner, Viktor

Jašin, Ivan
Jeedas, Friedrich
Jokk, Hermann
Juuse, Ferdinand
Jõesaar, Robert
Jõeste, Eduard
Jõks, Feodor
Jõks, Peeter
Jäger, Heinrich
Jänts, Arseni
Järvalt, Evald
Järvis, Evald
Järvsoo, Osvald
Jöpiselg, Johannes
Jürgen, Oskar
Jürise, Pavel
Kaasik, Aleksander
Kaasik, Osvald

Kais, Jaan

Kais, Johannes
Kalev, Rein
Kaljuorg, Raimond
Kaljuvee, Oskar
Kallas, Aleksei
Kallas, Karl
Kallas, Paul
Kallo, Ferdinand
Kalmet. Aleksei
Kalve, Leo
Kamzejev, Nikolai
Kaplan, Bere
Kapp, Heino
Kare, Konstantin

Karp, Heinrich
Karro, Edgar

Karu, August

Kase, Eduard
Kask, Edgar
Kaste, Ellart
Kattai, Aksel
Kaukver, Johannes
Kaunismaa, Rudolf

Kaus, Johannes

Kello, Elmar
Kelner, Elmar
Kenk, Viktor
Kerge, Eduard
Kerner, Endel
Kerner, Richard
Kesa, Arkadi
Kesa, Rudolf
Kiik, Richard
Kiil, Viktor
Kiis, Karl
Kiivit, Herman
Kilk, Leonhard
Kimmel, Alfred
Kink, Harald
Kinks, Karl
Kirn, Evald
Kirs, Arne
Kirsipuu, Leonhard
Kivijärv, Heino
Kivila, Voldemar
Kivilätte, Stepan

Kleius, Aksel
Klipperg, Anton
Kodusaar, Jakob
Kodusaar, Johannes
Koha, Konstantin
Kohu, Vassili
Koitla, Edvin
Kollo, Aleksander
Koosar, Ossip
Koppel, Herman
Kornel, Harald

Kozlov, Vsevolod

Kotta, Alfred
Kotter, Johannes
Krebetsk, Eduard
Kriimann, Herman
Krosetskin, Evgeni
Kruuk, Eduard
Kruus, Aleksander
Kudu, Kalju
Kukk, Anatoli
Kukk, Oskar
Kukuškin, Aleksander
Kulberg, Oskar
Kumer, Gustav
Kurg, Arnold
Kurg, Bernhard
Kurik, Konstantin
Kuus, Eduard
Kuusik, August
Kuusik, Konstantin

Kuusk, Karl

Kuuskmäe, Helmut
Kõiv, Valter
Kõivik, Mihhail
Kõosaar, Aleksei
Kägu, Albert
Källo, Herman
Kärsin, Voldemar
Käsper, Elmar
Kääpakaust, Osvald
Köster, Evald
Kübar, Richard
Külv, Bernhard
Küttmann, Oskar
Laanemets, Elmar
Laansoo, Eduard
Laas, Aleksei
Laas, Endel
Laaser, Ferdinand
Laasi, Bernhard

Laasme, Elmar

Lagastik, Ilmar
Lahe, Otto
Laitinen, Ivan
Langebraun, Vikenti
Lass, Feedi
Laugen, Bernhard
Laul, Ferdinand
Leeland, Alfred
Leenurm, Osvald
Lehepuu, Rudolf
Lehestik, Viktor
Lehova, Robert

Lehtme, Karla
Leiger, Hermann
Lelle, Arnold
Lellep, Otto
Lepik, Oskar
Lepik, Päivu
Lepp, August
Leppik, Endel
Liiskmann, Aidu
Liiskmann, Endel
Liit, Hans
Lilla, Harald
Lillemets, Richard
Lillemäe, Evald
Lilleorg, Richard
Lindmets, Voldemar
Lindres, Edgar
Linno, Aleksander
Lisment, Aleksander
Ljulin, Nikolai
Loddes, Heinrich
Lokk, Evald
Lomp, Helmut
Loos, Karl
Lugna, Elmar
Luik, Endel
Luik, Ivan
Lukk, Lembit
Lupanov, Ivan
Lupanov, Mihhail
Lupanova, Veera
Lust, Leonid
Luts, Johannes

Lüde, Aksel

Lüll, Heinrich
Maasik, Erich
Maasikmäe, Heino
Maastik, Stepan
Maidre, Karl

Maksa, Edgar

Malmber, Ernst
Mandel, Ludvig
Marana, Voldemar
Martinson, Evald
Meldorf, Vladimir
Merihein, Arnold
Merila, Voldemar

Mesi Voldemar

Mezelainen, Marven

Metsma, Eduard

Metsmaa, Vladimir
Miheikin, Feodor
Miljukov, Vassili
Molodov, Ferdinand
Moppel, Johannes
Mulgi, Hans
Mullaste, August
Musikka, Peeter
Mõttus, Endel
Mõtus, Hans
Mägi, Karl
Mägisoo, Johannes
Mänd, Eduard
Männiste, Richard

Mäting, Leonid
Mölder, Adolf

Napritson, Voldemar

Naudi, Heino
Neilhaus, Gustav
Nelke, Johannes
Nigul, Teodor
Niinep, Erich
Niit, Villem
Noor, Heinrich
Normak, Richard
Norman, Richard
Novikov, Pjotr
Nõukas, Aksel
Oja, Albert
Oja, Endel
Oja, Paul
Ojakann, Eduard
Ojang, Ants
Ojaper, Jaan
Ojaste, Ants
Ojaste, Karl
Ojaste, Oskar
Oks, Johannes
Olde, Elmar
Onga, August
Orav, Valdur
Orumaa, Martin
Ostra, Arveld
Padama, Artur
Pahva, Valdeko
Pajusi, Valdek
Palk, Madis

Palloteder, August
Panasjuk, Vassili
Paring, Elmar
Parts, Feliks
Patrael, Heldur
Pedaja, Jaan
Pent, Albert
Pent, Juhannes
Pert, Villem
Peterson, Valter
Petrov, Grigori
Petrov, Ivan
Petrova, Anna
Pettai, Elmar
Pettai, Viktor
Piim, Artur
Piirsalu, Ludvig
Pilliroog, Karl

Pink, Oskar

Pivovarov, Mihhail
Ploovits, Hugo

Plukk, Aleksander

Pohl, Evald
Pokrovski, Evgeni
Pon, Arnold
Poolamäe, Alfred
Popov, Nikolai
Poverus, Otto
Prigo, Arnold
Priidik, Joann

Prisk, Nikolai

Pruul, Edmund

Pukk, Armand
Pumpernikel, Heinrich
Purde, Reino
Puru, Benno
Puusepp, Eduard
Pällin, Aleksander
Pällinn, Lembit
Pärisalu, Elmar
Pärnpuu, Jaan
Pärnpuu, Valter
Pärtelpoeg, Valter
Püttsepp, Johan
Raag, Martin
Raidoja, Grigori
Rajaste, Tiit
Rand, Ants
Rand, Heimar
Rand, Vello
Randi, Ludvig
Razumov, Semjon
Raudnask, Feliks
Raudve, Aksel
Rebane, Heino
Reetamm, Jakob
Rehkli, Harald
Reichman, Juhan
Reilent, Erich
Reinok, Lembit
Reinula, Oskar
Reisenbuk, Johannes
Reiser, Voldemar
Reisk, Daniel
Rommel, Einart

Ring, Elmar
Ritslaid, Valdek
Rogatkin, Ivan
Rohtla, Ervin
Rohtla, Udo
Romanov, Aleksei
Rosenfeld, Harald
Rosin, Artur

Russak, Feliks

Ruus, Lauri
Rõngelepp, Endel
Räime, Leinart
Rüstern, Artur
Rüütli, Johannes
Saago, Johannes
Saare, Jüri
Sakna, Valter

Salev, Karl

Salum, Ludvig

Salura, E.

Sarap, Leonhard
Sarapuu, Peeter
Sarapuu, Valter
Sarik, Herbert
Savin, Ivan
Seene, Herbert
Sein, Robert
Sellin, Arved
Selliöv, Rudolf
Sepp, Harald
Sepp, Julius

Sihiveer, Johann

Siiberg, Eduard
Sikk, Aleksander
Silvet, Harald
Simmer, Samuel
Simmul, Vladimir

Sirenjev, Vassili

Sirman, Nikolai
Sisask, Karl
Solnik, Richard
Soomets, Imant
Soosaar, Artur
Soosalu, Eduard
Soosuu, Elmar
Spoor, Roman
Stepanov, Aleksander
Stojanovski, Sergei
Sulg, Heinrich
Suuder, H.
Sõstra, Joann
Säkki, Rudolf
Šavrov, Juri
Šiškin, Vassili
Štšerbatõhh, Fjodor
Zeiger, Alfred
Zirul, Nikolai
Zobber, Karl
Žuravljev, Nikolai
Taal, Martin
Talviste, Arvo
Tamberg, Jaan
Tambu, Vladimir
Tamm, Aleksander

Tamm, Eduard
Tamm, Vjatšeslav
Tamme, Ants
Tamme, Harald
Tapfer, Hedmar
Tappo, Juhan
Tark, Ludvig
Tarkusep, Raimund
Tartes, Gerhard
Tarvis, Aleksander
Tarvis, Ermi
Teesalu, Aleksander
Teimann, Harald

Telling, Ferdinand

Tensman, Reinhold
Tiido, Endel
Tiigirand, Rudolf
Timmo, Viktor
Timpman, Kalju-Arkadi
Tobreluts, Johannes

Tomingas, Meinhard

Tomson, Juhan
Toomenurm, Johannes

Toomla, Auleid

Toomsalu, Herbert
Treial, Eduard
Treimann, Edgar
Truu, Ossia
Tsarents, Voldemar
Tsõganov, Nikolai Ivani p.
Tsõganov, Nikolai
Tõemets, Vilgo

Tönnison, Leonhard
Tõnujaan, Oskar

Törvet, Jakob

Täht, Endel
Türnpuu, Vassili
Udumets, Meinhard
Uljas, Herman
Uljas, Lembit
Undusk, Richard

Ungru, Leonhard

Uuk, Hans
Uus, Voldemar
Uusen, August
Uuspõld, Johannes
Uustalu, Leopold
Uutar, Harald
Vaab. Endel

Vabamäe, Viktor

Vabo, Karl
Vahemets, Leonhard
Vaher, Leonhard

Vaher, Samuel

Vahtra, Menhard

Vainola, Valter

Valkijäinen, Juho
Vallap, Voldemar
Valli, Jaan
Valliste, Harald
Vals, Artur
Vander, Bernhard
Vara, Eduard

Varik, Endel
Vask, Valter
Vassiljev, Aleksander
Vassin, Dmitri
Veeder, Paul
Veltbach, August
Vettik, Rein
Viibur, Albert
Viiburg, Olaf
Viin, August
Viir, Aleksander
Vilde, Arnold
Vill, Arnold
Ville, Jaan
Villo, Martin
Virtonen, Eduard
Virvelaid, Artemi
Vjatkin, Nikolai

Voka, Evald

Voki, Kaarli
Vokk, Rudolf
Volberg, Paul
Voodla, August
Vookalju, Rudolf
Vozijan, Dimitri
Vunk, Evald
Vähi, Aksel
Väiku, Arteemi
Välbe, Paul
Värv, Albert
Õunapuu, Heinrich
Õepa, Anton

SISUKORD

Saateks	5
Lootusrikas aasta	7
Kui puhkes sõda	9
Võitlevas tagalas ja rahvuslikes väeosades	11
Metsamehed-partisanid	13
Rahvakomissariaadi moodustamine	16
Leningadis 1944. aastal	18
Narva operatiivgrupp	20
Vabastatud Lõuna-Eesti metsades	21
Tagasi Tallinnas	23
Metsamajandusele tekitatud kahju	25
Sõda jõuab lõpule	27
Puit — tähtis sõjaline tooraine	29
Metsamehed-ordenikandjad	33
Suurest Isamaasõjast osavõtnud Eesti NSV metsandustöötajate nimestik	36

Мэрихэйи, Арнольд. РАБОТНИКИ ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА ЭСТОНСКОЙ ССР
В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ. На эстонском языке. Издательство «Ээсти
Раамат», Таллин, Пярнуское шоссе, 10. Toimetaja T. Tender. Kunstiline toi-
metaja S. Stern. Tehniline toimetaja V. Kann. Korrektorid K. Roger ja E. Saag.
Laduda antud 25. VI 1970. Trükkida antud 28. VIII 1970. Trükipaber nr. 1,
70×108₃₂. Trükipoognaid 1,5+8 kleebist. Tingtrükipoognaid 3,5. Arvestuspoog-
naid 2,22. Trükiarv 1000. MB-08230. Tellimise nr. 4017. Hans Heidemanni nim.
trükikoda, Tartu, Ulūkooli 17/19. III. Hind 11 kop. 1—6—5.

11 kop.

A-30847